

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗΣ: 311/2016
ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΤΜΗΜΑ Ε΄

Συνεδρίαση της 6-12-2016

Σύνθεση:

Πρόεδρος: Μεταξία Ανδροβιτσανέα, Αντιπρόεδρος ΝΣΚ.

Μέλη: Γεωργάκης Κωνσταντίνος, Πανταζή Βασιλική, Σβολοπούλου Ελένη, Μακαρονίδης Δημήτριος, Σπυρόπουλος Σταύρος, Καραγεώργος Βασίλειος, Νομικοί Σύμβουλοι του Κράτους.

Αριθμός Ερωτήματος Το ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΠΚ/ΔΝΠΑΑΠΚ/ΤΤΠΝΚΜ/178421/107259/893/173/31-5-2016 έγγραφο της Γενικής Δ/σης Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Δ/σης Νεώτερου Πολιτιστικού Αποθέματος & Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Τμήματος Τεκμηρίωσης και Προστασίας Νεώτερων Κινητών Μνημείων.

Περίληψη Ερωτήματος: Εάν τα ναυάγια πλοίων και αεροσκαφών, που χαρακτηρίστηκαν ως μνημεία με την ΥΠΠΟΑ/ΓΑΑΠΚ/ΑΡΧ/Α1/Φ43/48604/3385/5.9.2003 απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, αποτελούν κινητά ή ακίνητα μνημεία κατά τις διακρίσεις του αρχαιολογικού νόμου(3028/2002), προκειμένου η διοίκηση να προσδιορίσει τις επιτρεπτές βάσει του νόμου αυτού ενέργειες για την ανάδειξη και την προστασία του ναυαγίου «Πατρίς»(στο πλαίσιο του προβλεπόμενου επισκέψιμου ενάλιου αρχαιολογικού χώρου της Κέας) και άλλων ανάλογων περιπτώσεων.

Εισηγήτρια : Ελένη Σβολοπούλου, Νομικός Σύμβουλος του Κράτους.

Επί του ως άνω ερωτήματος το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Ε΄ Τμήμα) γνωμοδότησε, ομόφωνα, ως ακολούθως:

I. Ιστορικό.

Από το έγγραφο του ερωτήματος και τα στοιχεία του φακέλου που το συνοδεύουν, προκύπτουν τα εξής:

1. Στο πλαίσιο του Προγράμματος Interreg «Ελλάδα-Κύπρος 2014-2020» και του έργου «Ενάλιος Πολιτισμός και καταδυτικός Τουρισμός (CENALIA)» με κύριο δικαιούχο το Δήμο Κέας και εταίρους την Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων του ΥΠΠΟΑ, το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, το Δήμο Λάρνακας, το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου και το Σύνδεσμο Τουριστικών Επιχειρήσεων Κύπρου προβλέπεται να δημιουργηθεί επισκέψιμος ενάλιος αρχαιολογικός χώρος στο ναυάγιο «Πατρίς» (έτος ναυαγήσεως 1868) στη θαλάσσια περιοχή δυτικά της νήσου Κέας.

2. Δεδομένου ότι: **α)** Με τις σχετικές διατάξεις του ν.3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς», ως ακίνητα μνημεία νοούνται «(...) και τα μνημεία που βρίσκονται στο έδαφος ή στο βυθό της θάλασσας ή στον πυθμένα λιμνών ή ποταμών και δεν είναι δυνατόν να μετακινηθούν χωρίς βλάβη της αξίας τους ως μαρτυριών» (άρθρο 2, περ. β, υποπερ. γγ), και «ως κινητά μνημεία νοούνται τα μνημεία που δεν θεωρούνται ακίνητα» (άρθρο 2, περ. β, υποπερ. δδ) και **β)** Με την ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΠΚ/ΑΡΧ/Α1/Φ43/48604/3385/5.9.2003 (ΦΕΚ1701/Β/19.11.2003) απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού χαρακτηρίστηκαν ως μνημεία «τα ναυάγια πλοίων και αεροσκαφών άνω των πενήντα (50) ετών από την ημερομηνία ναυαγήσεώς τους, συμπεριλαμβανομένων και των κινητών στοιχείων που περικλείουν, διότι παρουσιάζουν ιστορικό, τεχνολογικό, επιστημονικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον» χωρίς να διευκρινίζεται εάν τα ναυάγια αυτά χαρακτηρίζονται ως ακίνητα ή κινητά μνημεία, και λαμβάνοντας υπόψη το αυξημένο ενδιαφέρον για τη δημιουργία καταδυτικών πάρκων σε περιοχές με νεώτερα ναυάγια, υποβλήθηκε το υπό κρίση ερώτημα. Από την ερωτώσα υπηρεσία σημειώνεται ότι, όσα σκάφη και αεροσκάφη (όχι τα ναυαγιά τους) παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον από ιστορικής, τεχνικής κλπ απόψεως, χαρακτηρίζονται βάσει του ν.3028/02 ως κινητά μνημεία και ότι, κατά πάγια πρακτική, όταν οι υπηρεσίες του ΥΠΠΟΑ δίνουν άδεια έρευνας σε ναυάγια, απαγορεύουν τη μετακίνηση/ανέλκυσή τους καθώς κάτι τέτοιο θα προκαλούσε κατ' ουσίαν «βλάβη της αξίας τους ως μαρτυρίας». Άλλωστε, το σημείο όπου

βρίσκονται, συνδέεται άμεσα με τις αιτίες ναυαγήσεώς τους και, ως εκ τούτου, αποτελεί καθοριστικό στοιχείο της ταυτότητάς τους.

3. Με το υπ' αρ. 233-913/ευρ.4677/11-7-2016 έγγραφο του Γραφείου μας προς την Εφορία Εναλίων Αρχαιοτήτων(η οποία είναι αρμόδια, πλην άλλων, για τον εντοπισμό και την έρευνα των διαπιστωθέντων ναυαγίων αρχαίων πλοίων, οικισμών ή αρχαίων κτισμάτων που βρίσκονται εντός των θαλασσών, λιμνών και ποταμών, τη μέριμνα για τη διασφάλιση αυτών και την ανέλκυση ναυαγίων, καθώς και τη συντήρηση εναλίων αρχαίων),ζητήσαμε τις απόψεις της υπηρεσίας αυτής, οι οποίες περιήλθαν στο Γραφείο μας στις 22-9-2016 με το υπ' αρ. ΥΠΠΟΑ /ΓΔΑΠΚ/ΕΕΑ/308591/184792/6538/22-9-2016 έγγραφο και συνοψίζονται στα ακόλουθα:

α) Αν και δεν το ορίζει ρητά, η ανωτέρω υπουργική απόφαση θεωρεί ότι τα εν λόγω ναυάγια είναι ακίνητα λόγω του ορισμού σταθερής ζώνης προστασίας περίξ ενός εκάστου των ναυαγίων, ακτίνας 300μέτρων,(κατά το άρθρο 15 παρ.4 του ν.3028/2002),η οποία είναι νοητή μόνο επί ακινήτων, β) Η in situ διατήρηση της εν γένει πολιτιστικής κληρονομιάς, άρα και της ενάλιας, αποτελεί βασική αρχή της διατήρησης αυτής και ως τέτοια αναγνωρίζεται στα κείμενα των Διεθνών Συμβάσεων [Σύμβαση για την προστασία της Ενάλιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς (Παρίσι 2001)άρθρο 2 παρ.5, Χάρτα ICOMOS για την προστασία και τη διαχείριση της Ενάλιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς (Σόφια 1996) άρθρο 1], γ) Τα ναυάγια, που χαρακτηρίστηκαν ως μνημεία με την ανωτέρω υπουργική απόφαση, δεν είναι δυνατόν να μετακινηθούν χωρίς βλάβη της αξίας τους ως μαρτυριών. Συνεπώς, κατά την άποψη της ανωτέρω Εφορείας, τα ναυάγια πλοίων και αεροσκαφών άνω των 50 ετών από την ημερομηνία ναυάγησής τους, αποτελούν ακίνητα μνημεία.

II. Νομοθετικό πλαίσιο

4. Κατ' άρθρο **948 Α.Κ** « Ακίνητα πράγματα είναι το έδαφος και τα συστατικά του μέρη. Κινητά είναι όσα δεν είναι ακίνητα» και κατ' άρθρο **953 Α.Κ** «Συστατικό μέρος πράγματος, που δεν μπορεί να αποχωριστεί από το κύριο πράγμα χωρίς βλάβη αυτού του ίδιου ή του κύριου πράγματος ή χωρίς αλλοίωση της ουσίας ή του προσορισμού τους, δεν μπορεί να είναι χωριστά αντικείμενο κυριότητας ή άλλου εμπράγματος δικαιώματος».

5. Στο άρθρο 1 του ν.2881/2001 (Α' 16/2002) «Ρύθμιση θεμάτων ανέλκυσης ναυαγίων και άλλες διατάξεις», πλην άλλων, ορίζεται ότι: 1. Πλοίο ή πλωτό ναυπηγήμα, νηολογημένο ή όχι, αποτελεί ναυάγιο, αν παύσει να έχει πλευστότητα και παραμένει, ολόκληρο ή κατά μέρος, υπό την επιφάνεια της θάλασσας. 2. Ναυάγιο αποτελεί και η κατασκευή, η οποία έχει περιέλθει σε κατάσταση, που κάνει αδύνατη την επαναχρησιμοποίηση κατά τον προορισμό της και παραμένει, ολόκληρη ή κατά μέρος, υπό την επιφάνεια της θάλασσας. Ναυάγιο αποτελεί και το φορτίο πλοίου ή πλωτού ναυπηγήματος ή το τμήμα ή παράρτημα πλοίου, πλωτού ναυπηγήματος ή κατασκευής, που παραμένει, ολόκληρο ή κατά μέρος, υπό την επιφάνεια της θάλασσας. 3....

6. Στις ακόλουθες διατάξεις του ν. 3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (Α' 153), ορίζονται, πλην άλλων, τα εξής:

Άρθρο 2 «Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος νόμου:

α) Ως πολιτιστικά αγαθά νοούνται οι μαρτυρίες της ύπαρξης και της ατομικής και συλλογικής δραστηριότητας του ανθρώπου

β) Ως μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν υλικές μαρτυρίες και ανήκουν στην πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας και των οποίων επιβάλλεται η ειδικότερη προστασία βάσει των εξής διακρίσεων:

αα)...ββ)... γγ) Ως ακίνητα μνημεία νοούνται τα μνημεία που υπήρξαν συνδεδεμένα με το έδαφος και παραμένουν σε αυτό ή στο βυθό της θάλασσας ή στον πυθμένα λιμνών ή ποταμών, καθώς και τα μνημεία που βρίσκονται στο έδαφος ή στο βυθό της θάλασσας ή στον πυθμένα λιμνών ή ποταμών και δεν είναι δυνατόν να μετακινηθούν χωρίς βλάβη της αξίας τους ως μαρτυριών. Στα ακίνητα μνημεία συμπεριλαμβάνονται οι εγκαταστάσεις, οι κατασκευές και τα διακοσμητικά και λοιπά στοιχεία που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους, καθώς και το άμεσο περιβάλλον τους. δδ) Ως κινητά μνημεία νοούνται τα μνημεία που δεν θεωρούνται ακίνητα γ) Ως αρχαιολογικοί χώροι νοούνται εκτάσεις στην ξηρά ή στη θάλασσα ή στις λίμνες ή στους ποταμούς, οι οποίες περιέχουν ή στις οποίες υπάρχουν ενδείξεις ότι περιέχονται αρχαία μνημεία ή αποτέλεσαν ή υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτέλεσαν από τους αρχαιότερους χρόνους έως και το 1830 μνημειακά, οικιστικά ή ταφικά σύνολα....

δ) «Ως ιστορικοί τόποι νοούνται είτε εκτάσεις στην ξηρά ή στην θάλασσα ή στις

λίμνες ή στους ποταμούς που αποτέλεσαν ή που υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτέλεσαν το χώρο εξαιρετών ιστορικών ή μυθικών γεγονότων, ή εκτάσεις που περιέχουν ή στις οποίες υπάρχουν ενδείξεις ότι περιέχονται μνημεία μεταγενέστερα του 1830.....ε) ...στ) ...ζ) ,, 2. .»,

Άρθρο 3 «Περιεχόμενο της προστασίας: 1. Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Χώρας συνίσταται κυρίως: **α)** στον εντοπισμό, την έρευνα, την καταγραφή, την τεκμηρίωση και τη μελέτη των στοιχείων της, **β)** στη διατήρηση και στην αποτροπή της καταστροφής, της αλλοίωσης και γενικά κάθε άμεσης ή έμμεσης βλάβης της, **γ)** στην αποτροπή της παράνομης ανασκαφής, της κλοπής και της παράνομης εξαγωγής, **δ)** στη συντήρηση και την κατά περίπτωση αναγκαία αποκατάστασή της, **ε)** στη διευκόλυνση της πρόσβασης και της επικοινωνίας του κοινού με αυτήν, **στ)** στην ανάδειξη και την ένταξή της στη σύγχρονη κοινωνική ζωή και **ζ)** στην παιδεία, την αισθητική αγωγή και την ευαισθητοποίηση των πολιτών για την πολιτιστική κληρονομιά. 2....».

Άρθρο 6 «Διακρίσεις ακίνητων μνημείων Χαρακτηρισμός:

1. Στα ακίνητα μνημεία περιλαμβάνονται: **α)** τα αρχαία που χρονολογούνται έως και το 1830, **β)** τα νεότερα πολιτιστικά αγαθά που είναι προγενέστερα των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής, κοινωνικής, εθνολογικής, λαογραφικής, τεχνικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους, **γ)** τα νεότερα πολιτιστικά αγαθά που ανάγονται στην περίοδο των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής, κοινωνικής, εθνολογικής, λαογραφικής, τεχνικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους.

2. Ο χαρακτηρισμός ακινήτου μνημείου είναι δυνατόν να αφορά και κινητά που συνδέονται με ορισμένη χρήση του ακινήτου, τις χρήσεις, που είναι σύμφωνες με το χαρακτήρα του ως μνημείου, καθώς και τον περιβάλλοντα χώρο ή στοιχεία αυτού.

3. Για τη δυνατότητα μετακίνησης μνημείων της περίπτωσης γγ/ του εδαφίου β/ του άρθρου 2 και την ιδιότητά τους ως ακινήτων αποφαίνεται ο Υπουργός Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου.

4. Τα αρχαία ακίνητα μνημεία προστατεύονται από το νόμο χωρίς να απαιτείται η έκδοση οποιασδήποτε διοικητικής πράξης. Τα ακίνητα των

περιπτώσεων β/ και γ/ της παραγράφου 1 χαρακτηρίζονται μνημεία με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, που εκδίδεται ύστερα από εισήγηση της Υπηρεσίας και γνώμη του Συμβουλίου και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως».

Άρθρο 10 « Ενέργειες σε ακίνητα μνημεία και στο περιβάλλον τους.

1. Απαγορεύεται κάθε ενέργεια σε ακίνητο μνημείο, η οποία είναι δυνατόν να επιφέρει με άμεσο ή έμμεσο τρόπο καταστροφή, βλάβη, ρύπανση ή αλλοίωση της μορφής του. 2. . . . 3. . . . η επιχείρηση οποιουδήποτε τεχνικού ή άλλου έργου ή εργασίας . . . πλησίον αρχαίου επιτρέπεται μόνο μετά από έγκριση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου. Η έγκριση χορηγείται εάν η απόσταση από ακίνητο μνημείο ή η σχέση με αυτό είναι τέτοια ώστε να μην κινδυνεύει να επέλθει άμεση ή έμμεση βλάβη αυτού λόγω του χαρακτήρα του έργου ή της επιχείρησης ή της εργασίας. 4. Για κάθε εργασία, επέμβαση ή αλλαγή χρήσης σε ακίνητα μνημεία, ακόμη και αν δεν επέρχεται κάποια από τις συνέπειες της παραγράφου 1 σε αυτά, απαιτείται έγκριση που χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου . . . ».

Άρθρο 20 « Διακρίσεις κινητών μνημείων – Χαρακτηρισμός.

1. Στα κινητά μνημεία περιλαμβάνονται:

α) αυτά που χρονολογούνται έως και το 1453, β) τα μεταγενέστερα του 1453, που χρονολογούνται έως και το 1830 και αποτελούν ευρήματα ανασκαφών ή άλλης αρχαιολογικής έρευνας ή που αποσπάστηκαν από ακίνητα μνημεία, καθώς και οι θρησκευτικές εικόνες και λειτουργικά αντικείμενα της ίδιας περιόδου, γ) τα μεταγενέστερα του 1453, που χρονολογούνται έως και το 1830, δεν υπάγονται στην περίπτωση β/ και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της κοινωνικής, τεχνικής, λαογραφικής, εθνολογικής, καλλιτεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής ή επιστημονικής σημασίας τους δ) τα νεότερα πολιτιστικά αγαθά που είναι προγενέστερα των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της κοινωνικής, τεχνικής, λαογραφικής, εθνολογικής, καλλιτεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής ή επιστημονικής σημασίας τους και ε) τα νεότερα πολιτιστικά αγαθά που ανάγονται στην περίοδο των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της ιδιαίτερης κοινωνικής, τεχνικής, λαογραφικής, εθνολογικής ή εν γένει

ιστορικής, καλλιτεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή επιστημονικής σημασίας τους.

2. Τα αρχαία κινητά μνημεία που υπάγονται στις περιπτώσεις α' και β' της παραγράφου 1 προστατεύονται από το νόμο χωρίς να απαιτείται η έκδοση οποιασδήποτε διοικητικής πράξης. Τα πολιτιστικά αγαθά των περιπτώσεων γ', δ' και ε' της παραγράφου 1 χαρακτηρίζονται μνημεία με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από εισήγηση της Υπηρεσίας και γνώμη του Συμβουλίου και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως... 3... 4... 5... 6. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται με εισήγηση της Υπηρεσίας, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί, κατ' εξαίρεση, να χαρακτηρίζονται μνημεία, ομοειδείς κατηγορίες κινητών πολιτιστικών αγαθών που παρουσιάζουν ιδιαίτερη κοινωνική, τεχνική, λαογραφική, εθνολογική ή εν γένει ιστορική, καλλιτεχνική ή επιστημονική σημασία, εφόσον σπανίζουν, ο ατομικός προσδιορισμός τους είναι δυσχερής και συντρέχει κίνδυνος απώλειας ή καταστροφής τους.»

Άρθρο 26. « Ενέργειες επί κινητών μνημείων.

Απαγορεύεται κάθε ενέργεια σε κινητό μνημείο η οποία είναι δυνατόν να επιφέρει με άμεσο ή έμμεσο τρόπο καταστροφή, βλάβη, ρύπανση ή αλλοίωση της μορφής του.»

Άρθρο 15 «Ενάλιοι αρχαιολογικοί χώροι.

1. Στους ενάλιους αρχαιολογικούς χώρους απαγορεύεται η αλιεία, η αγκυροβολία και η υποβρύχια δραστηριότητα με αναπνευστικές συσκευές, εκτός αν έχει χορηγηθεί άδεια του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου. 2.. 3... 4. Γύρω από ενάλια μνημεία και γύρω από αρχαιολογικούς χώρους είναι δυνατόν να ορίζεται περιοχή στην οποία δεν επιτρέπονται οι παραπάνω δραστηριότητες χωρίς προηγούμενη άδεια (Ζώνη Προστασίας), που χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου. 5....».

7. Με την ΥΠΠΟΓΔΑΠΚΑΡΧ/Α1/Φ43/48604/3385(Β' 1701/ 2003)απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού «Χαρακτηρισμός ναυαγίων ως πολιτιστικών αγαθών», που εκδόθηκε κατ' επίκληση των άρθρων 6,20 και 15 παρ.4 του ν.3028/2002,ορίζονται τα εξής: «Κηρύσσουμε ως μνημεία τα ναυάγια πλοίων και αεροσκαφών άνω των πενήντα (50) ετών από την ημερομηνία ναυαγήσεώς

τους, συμπεριλαμβανομένων και των κινητών στοιχείων που περικλείουν, διότι παρουσιάζουν ιστορικό, τεχνολογικό, επιστημονικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον. Επιπλέον, ορίζουμε ζώνη προστασίας περίξ ενός εκάστου των ναυαγίων σε ακτίνα 300 μέτρων, με κέντρο το στίγμα αυτών κατά το άρθρο 15 § 4. του Ν. 3028/2002. Με την κήρυξη αυτή δεν θίγεται το νομικό καθεστώς των πλοίων, όταν αυτά ναυαγούν, ούτε και ο νομικός ορισμός του πολεμικού πλοίου κατά τη Σύμβαση της Γενεύης του 1958 "Περί ανοιχτής θαλάσσης", άρθρο 8, 2, ούτε της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας του 1982, άρθρο 29. Επίσης, δεν συνεπάγεται την κατάργηση δικαιωμάτων που ασκεί το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας επί των πολεμικών πλοίων και αεροσκαφών, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν.δ. 2648/1953 μέσω του Μετοχικού Ταμείου του Πολεμικού Ναυτικού, ούτε θίγει το δίκαιο της ναυαγιαίρεσης (Ν. 2881/2001), ούτε τα δικαιώματα εξακριβωμένων ιδιοκτητών ή άλλους κανόνες ναυτικού δικαίου».

III. Ερμηνεία διατάξεων

Από τις προπαρατεθείσες διατάξεις, ερμηνευόμενες αυτοτελώς και σε συνδυασμό, συνάγονται τα ακόλουθα:

8. Από τις διατάξεις του ν. 3028/2002, που εκδόθηκε κατ' εφαρμογήν της παραγράφου 6 του άρθρου 24 του Συντάγματος, και έχει ως αντικείμενο την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας από τους αρχαιολογικούς χρόνους μέχρι σήμερα.(άρθρο 1 παρ.1) προκύπτει ότι αυτή αποτελείται από τα πολιτιστικά αγαθά που βρίσκονται εντός των ορίων της ελληνικής επικράτειας, συμπεριλαμβανομένων των χωρικών υδάτων, καθώς και εντός άλλων θαλασσιών ζωνών στις οποίες η Ελλάδα ασκεί σχετική δικαιοδοσία σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο (άρθρο 1 παρ. 2). Η προστασία αυτή περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τη διατήρηση στο διηνεκές αναλλοίωτων των εν λόγω πολιτιστικών στοιχείων και του αναγκαίου για την ανάδειξή τους περιβάλλοντος χώρου, τη δυνατότητα επιβολής περιορισμών ή ιδιαίτερων μέτρων για την αποφυγή οποιασδήποτε βλάβης, αλλοιώσεως ή υποβαθμίσεως αυτών, καθώς και την ανάδειξη των αρχαίων ή των νεώτερων μνημείων και έχει αφενός μεν προληπτικό, αφετέρου δε κατασταλακτικό χαρακτήρα, στην τελευταία δε περίπτωση η προστασία περιλαμβάνει την υποχρέωση άρσης της προσβολής του πολιτιστικού μνημείου και αποκαταστάσεως της προστατευόμενης μορφής

του (ΣΤΕ 3735/2013,575/2012 κ.α.). Τα πολιτιστικά στοιχεία, αναλόγως και προς τό είδος και τον χαρακτήρα τους, επιβάλλεται να διατηρούνται στον τόπο στον οποίο βρίσκονται, αφού η διατήρηση in situ των στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί βασική αρχή της διαχείρισής της και ως τέτοια αναγνωρίζεται σε όλα τα κείμενα Διεθνών Συμβάσεων. Η ίδια αντίληψη για την in situ διατήρηση ισχύει και για τα ενάλια αρχαία, (πρβλ. άρθρο 2 παρ.5 και Κανόνας 1 του Παραρτήματος της Σύμβασης για την Προστασία της Υποβρύχιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Παρίσι 2001 και άρθρο 1 της Χάρτας του ICOMOS, Charter on the Protection and Management of Underwater Cultural Heritage, Σόφια 1996). Περαιτέρω, κάθε επέμβαση επί και πλησίον(ακινήτου) αρχαίου ή νεώτερου μνημείου πρέπει να αποβλέπει στην προστασία και ανάδειξή του, να ενεργείται εν όψει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και του είδους των προστατευτέων στοιχείων και επί τη βάση των δεδομένων της επιστήμης, απαγορευομένων επεμβάσεων και χρήσεων μη συμβατών προς την κατά προορισμό χρήση του αρχαίου ή του μνημείου (βλ. ενδεικτικά ΣΤΕ 3176/2015). Ειδικότερα, απαγορεύεται κάθε ενέργεια σε κινητό μνημείο η οποία είναι δυνατόν να επιφέρει με άμεσο ή έμμεσο τρόπο καταστροφή, βλάβη, ρύπανση ή αλλοίωση της μορφής του (άρθρο 26), ενώ οι απαγορευμένες καθώς και οι επιτρεπτές, κατά περίπτωση, επεμβάσεις σε ακίνητα μνημεία και στο περιβάλλον τους αναφέρονται στις διατάξεις του άρθρου 10 ν.3028/2002 και η σχετική άδεια χορηγείται μετά από έγκριση του Υπουργού Πολιτισμού, ύστερα από γνώμη του αρμόδιου Συμβουλίου.

9. Εξάλλου, τα ακίνητα πολιτιστικά αγαθά που χρονολογούνται έως και το 1830, καθώς και τα κινητά α) που χρονολογούνται μέχρι το 1453 και β) τα μεταγενέστερα του 1453 έως και το 1830, που αποτελούν ευρήματα ανασκαφών ή άλλης αρχαιολογικής έρευνας ή που αποσπάσθηκαν από ακίνητα μνημεία, καθώς και οι θρησκευτικές εικόνες και λειτουργικά αντικείμενα της ίδιας περιόδου, προστατεύονται από τον νόμο χωρίς να απαιτείται έκδοση διοικητικής πράξης για τον χαρακτηρισμό τους. Τα ακίνητα, που ανάγονται σε περίοδο μεταγενέστερη του 1830 καθώς και τα κινητά που χρονολογούνται μετά το 1453 και δεν ανήκουν στην ανωτέρω υπό στοιχ. β κατηγορία, χαρακτηρίζονται ως μνημεία με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού λόγω της κοινωνικής, τεχνικής, λαογραφικής, εθνολογικής, καλλιτεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή εν

γένει ιστορικής ή επιστημονικής σημασίας τους κατά τις διακρίσεις των άρθρων 6 και 20 του ν.3028/2002.

10. Η υποθαλάσσια πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας, η οποία καλύπτεται από το ίδιο πνεύμα προστασίας με την χερσαία, περιλαμβάνει όλα τα πολιτιστικά αγαθά κατά την έννοια των άρθρων 1 και 2 του ν. 3028/2002 (κινητά μνημεία, ακίνητα μνημεία, αρχαία μνημεία, νεότερα μνημεία αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικούς τόπους), τα οποία εντοπίζονται στο βυθό της θάλασσας ή στον πυθμένα λιμνών ή ποταμών της ελληνικής επικράτειας. Αυτά μπορεί να είναι αρχαίες λιμενικές εγκαταστάσεις, καταποντισμένοι οικισμοί, ναυάγια πλοίων, μεμονωμένες ενάλιες αρχαιότητες ή ακόμη και απομεινάρια κατασκευών και κτισμάτων που κάποτε σκέπασε το νερό της θάλασσας, των ποταμών και των λιμνών. Η αξία αυτής της πολιτιστικής κληρονομιάς έγκειται όχι μόνο στις πληροφορίες, που οι αρχαιολόγοι και οι ιστορικοί μπορούν να συλλέξουν για την κοινωνία, την οικονομία και το τεχνολογικό επίπεδο παρελθουσών περιόδων, αλλά και στην καλλιτεχνική αξία που έχουν πολλά από τα μεμονωμένα αντικείμενα που ανακαλύπτονται στα φορτία των πλοίων και στα ερείπια των βυθισμένων οικισμών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το χάλκινο άγαλμα του «νέου των Αντικυθήρων», το οποίο αποτελούσε μέρος του εμπορεύματος του πλοίου και προοριζόταν για πώληση σε Ρωμαίο της Σικελίας, συλλέκτη αντικειμένων τέχνης, για να κοσμήσει την οικία του. Περαιτέρω, η προστασία της ενάλιας πολιτιστικής κληρονομιάς είναι αναμφισβήτητα δυσκολότερο εγχείρημα από την προστασία των αρχαιολογικών χώρων και αντικειμένων που βρίσκονται στην ξηρά, κυρίως γιατί το υποθαλάσσιο στοιχείο κάνει περισσότερο απαιτητικό το έργο της φύλαξης, της προστασίας και της συντήρησής του (βλ. Μ. Παπαδάκη «Η προστασία της υποθαλάσσιας πολιτιστικής κληρονομιάς στο διεθνές δίκαιο», δημοσιευμένη στο ΕΕΕυρ.Δ 4/2012 σελ.349-356.). Αρχαίες λιμενικές εγκαταστάσεις και καταβυθισμένοι οικισμοί, που χρονολογούνται έως το 1830 καθώς και το άμεσο περιβάλλον τους, προστατεύονται από το νόμο χωρίς να απαιτείται η έκδοση οποιασδήποτε διοικητικής πράξης ως αρχαία ακίνητα μνημεία. Περαιτέρω, βάσει του άρθρου 2 περ. δ του ν.3028/2002 μπορούν να κηρυχθούν ως ιστορικοί τόποι εκτάσεις στη θάλασσα στις οποίες έλαβαν χώρα εξαιρετα ιστορικά γεγονότα,(π.χ. ναυμαχίες),ή στις οποίες βρίσκονται κτήρια ή άλλες κατασκευές συνδεδεμένες με το βυθό της θάλασσας (π.χ. ναυάγια)

μεταγενέστερες του 1830, αλλά και μεμονωμένα αντικείμενα, μεταγενέστερα του 1830 (π.χ. αμφορείς, άγκυρες, κ.λ.π.) τα οποία χρήζουν προστασίας λόγω, μεταξύ άλλων, της κοινωνικής, τεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής, καλλιτεχνικής, επιστημονικής ή εν γένει ιστορικής σημασίας τους.

11. Για την εφαρμογή των διατάξεων του αρχαιολογικού νόμου ο ορισμός του ακίνητου και του κινητού μνημείου δίνεται στο άρθρο 2, περ. β υποπεριπτώσεις γγ' και δδ' αυτού αντίστοιχα. Παρατηρείται ότι η έννοια του ακίνητου (μνημείου) είναι ευρύτερη της αντίστοιχης του Αστικού Κώδικα, σύμφωνα με τον οποίο ακίνητα πράγματα είναι το έδαφος και τα συστατικά του μέρη(δηλαδή όσα έχουν συνδεθεί σταθερά με το έδαφος - ιδίως οικοδομήματα.), αφού κατά τον αρχαιολογικό νόμο ακίνητα είναι, επιπλέον των όσων ορίζει ο Α.Κ, όσα κινητά δεν είναι δυνατόν να μετακινηθούν χωρίς βλάβη της αξίας τους ως μαρτυριών, καθώς και ο άμεσα περιβάλλον τα ακίνητα μνημεία χώρος, ενώ η έννοια του κινητού(πράγματος-μνημείου) ορίζεται τόσο στον Α.Κ (948 εδ.2) όσο και στον αρχαιολογικό νόμο (2,β,δδ) κατά τρόπο αρνητικό, αφού κινητά είναι όσα δεν είναι ακίνητα. Το πλοίο και το αεροπλάνο αποτελούν ειδικές περιπτώσεις κινητών πραγμάτων κατά τον Αστικό Κώδικα, δεδομένου ότι ο νόμος σε πολλές περιπτώσεις τα υποβάλει σε ρύθμιση ανάλογη με εκείνη των ακινήτων ή παραπέμπει ρητά στις διατάξεις περί ακινήτων του Α.Κ ή του Κ.Πολ.Δ. Έτσι, η μεταβίβαση της κυριότητας πλοίου είναι σύμβαση αιτιώδης και καταχωρείται στο νηολόγιο, στο πλοίο και στο αεροπλάνο δεν συνιστάται ενέχυρο αλλά εγγράφεται υποθήκη, οι δε διατάξεις για τη κατάσχεση ακινήτων εφαρμόζονται στη κατάσχεση αεροπλάνου και συμπληρωματικά στην κατάσχεση πλοίου. Περαιτέρω, έχει κριθεί ότι συστατικά του πλοίου κατ' άρθρο 953 Α.Κ είναι οι κινητήριες μηχανές του μηχανοκίνητου πλοίου, οι λέβητες, το πηδάλιο, οι ιστοί, τα ιστία ιστιοφόρου πλοίου, οι έλικες και παραρτήματα, κατά τα άρθρα 956-957 Α.Κ (δηλαδή κινητά πράγματα τα οποία, χωρίς να είναι συστατικά του πλοίου, έχουν προοριστεί να εξυπηρετούν διαρκώς τον οικονομικό του σκοπό και έχουν τεθεί σε τοπική σχέση με αυτό) η άγκυρα, το ραντάρ οι τηλεφωνικές και τηλεγραφικές συσκευές, οι βοηθητικές μηχανές ιστιοφόρου πλοίου κ.α. (βλ. Α. Γεωργιάδη-Μ. Σταθόπουλου κατ' άρθρο ερμηνεία Α.Κ, 1985, τ. V, σελίδες 40, 53, 73). Από την άποψη του αρχαιολογικού νόμου το πλοίο και το αεροπλάνο αντιμετωπίζονται ως κινητά πράγματα και, εφόσον παρουσιάζουν ενδιαφέρον λόγω της κοινωνικής, τεχνικής,

καλλιτεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής ή επιστημονικής σημασίας τους, κηρύσσονται ως μνημεία με τη διαδικασία του άρθρου 20 του ν.3028/2002.

12. Αναφορικά με την έννοια του ναυαγίου πλοίου, κατά την άποψη που επικράτησε στην ελληνική θεωρία και νομολογία, **ναυάγιο** θεωρείται ότι υπάρχει όταν το πλοίο ή πλωτό ναυπήγημα, εξ αιτίας θαλάσσιου συμβάντος, πυρκαγιάς ή άλλου παρεμφερούς γεγονότος, χάσει οριστικά τη δυνατότητα να αποκτήσει ξανά την αυτοδύναμη πλεύση του και να εκπληρώσει τον οικονομικό προορισμό του. Εφόσον το πλοίο έχει περιέλθει στην πιο πάνω κατάσταση, στην έννοια του ναυαγίου περιλαμβάνονται το φορτίο του και κάθε είδους πράγματα, καθώς και τα λείψανα αυτών, είτε βρίσκονται επάνω στο ναυαγημένο πλοίο, είτε στη θάλασσα, ακόμα κι αν έχουν εκβραστεί στην ακτή. Συναφή, αλλά στενότερη έννοια του ναυαγίου περιέχει το άρθρο 1 παρ.1 του ν.2881/2001 {στο οποίο ορίζεται ότι πλοίο ή πλωτό ναυπήγημα αποτελεί ναυάγιο, αν παύσει να έχει πλευστότητα και παραμένει ολόκληρο ή κατά μέρος υπό την επιφάνεια της θάλασσας. Υπό τον ίδιο όρο περιλαμβάνονται και η κατασκευή αλλά και το φορτίο του πλοίου(ανωτ.παρ.5)}, με τις διατάξεις του οποίου καθιερώνεται η υποχρέωση ανέλκυσης ναυαγίων πλοίων ή πλωτών ναυπηγημάτων, πλωτών κατασκευών, τμημάτων ή παραρτημάτων πλοίων και του φορτίου αυτών, η οποία γεννάται εφ' όσον το πλοίο αποτελεί κίνδυνο για τη ναυσιπλοΐα ή παρεμποδίζει την χρήση του λιμένα ή την προσέγγιση στην ακτή ή προσβάλλει ή απειλεί να προσβάλλει το περιβάλλον (Ι. Χ. Κοροτζή « Η αρωγή στο ελληνικό δίκαιο, μετά την κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης του Λονδίνου του 1989» εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή 2011 σελ.38 σημ.9).

13. Θεωρία και νομολογία έχει απασχολήσει πολλές φορές το ερώτημα αν συγκεκριμένο πολιτιστικό αγαθό είναι κινητό ή ακίνητο. Έχουν προταθεί διάφορες γνώμες σχετικά, μεταξύ των οποίων η πρόταση να εγκαταλειφθεί η διάκριση μεταξύ κινητών και ακινήτων όσον αφορά τα πολιτιστικά αγαθά. Ειδικότερα, για τα ενάλια πολιτιστικά αγαθά ο προβληματισμός αναδύεται στην περίπτωση ανευρέσεως ναυαγίων ή μεμονωμένων αντικειμένων, συνδεδεμένων με το υπέδαφος λόγω του χρόνου που έχει περάσει και των φυσικών συνθηκών του βυθού που οδήγησαν σε αυτή τη σύνδεση. *Το πλοίο της Κυρήνειας, το σπουδαιότερο «ακέραιο» ναυάγιο, βρέθηκε σε μεγάλο βάθος και ήταν καλυμμένο με άμμο και λάσπη, ενώ σε*

ορισμένες περιπτώσεις συμβαίνει παλιά ξύλινα πλοία να έχουν αποσυντεθεί εντέλως και αφομοιωθεί από το έδαφος-συχνά παρόχθιο-, ώστε να αμφισβητείται κατά πόσο θα πρέπει να θεωρούνται αυτά ορυκτά ή τμήματα του εδάφους στο οποίο ενσωματώθηκαν ή κινητά πράγματα. (βλ. Ενάλια πολιτιστικά αγαθά και ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, άρθρο της Ελίνας Ν. Μουσταίρα Δ.Ν, Δικηγόρου δημοσιευμένο στην Ελληνική Δικαιοσύνη 36(1995) σελ.1027 και υποσημ.39 και σελ.1029 υποσημ.57 με εκεί παραπομπή σε ξένη βιβλιογραφία).

14. Κατά τα κοινώς γνωστά, τα ναυάγια πλοίων μέχρι την τυχόν οριστική θέση και σύνδεσή τους με το βυθό της θάλασσας, γεγονός το οποίο δεν μπορεί να προσδιορισθεί χρονικά, είναι δυνατόν να μετακινούνται σε μεγάλες αποστάσεις από τα θαλάσσια ρεύματα. Έτσι, τα ναυάγια πλοίων (και αεροσκαφών) θα μπορούσαν να ορισθούν ως κινητά μνημεία τα οποία ιδιάζουσες συνθήκες μπορούν να τα καταστήσουν ακίνητα. Εξάλλου, υποστηρίζεται ότι «τα ναυάγια αποτελούν μία *suí generis* κατηγορία πολιτιστικού αγαθού, δηλαδή ενδιάμεση κατηγορία «ακίνητου - κινητού» ενάλιου μνημείου εφ' όσον τα αρχαία ναυάγια εξομοιώνονται με αρχαιολογικούς χώρους», το δε πλοίο-σκάφος καθ' αυτό ισοδυναμεί με πλωτό κτίσμα. Έτσι, κατά την άποψη αυτή, τα ναυάγια πλοίων, που χρονολογούνται στους νεώτερους χρόνους, μπορούν να χαρακτηρισθούν ως ακίνητα μνημεία δυνάμει των διατάξεων των παραγράφων 1, περ. β□ και γ□ και 2 του άρθρου 6 του αρχαιολογικού νόμου, ενώ, εξάλλου, μπορούν ομοίως να χαρακτηρίζονται ως κινητά μνημεία τα σύγχρονα νεώτερα ναυάγια, δυνάμει των διατάξεων των παραγράφων 1,δ και κυρίως 6 του άρθρου 20 που προβλέπει ότι «...μπορεί κατ□ εξαίρεση, να χαρακτηρίζονται μνημεία, ομοειδείς κατηγορίες κινητών πολιτιστικών αγαθών που παρουσιάζουν ιδιαίτερη κοινωνική, τεχνική, λαογραφική, εθνολογική ή εν γένει ιστορική, καλλιτεχνική ή επιστημονική σημασία εφ□ όσον σπανίζουν, ο ατομικός προσδιορισμός τους είναι δυσχερής και συντρέχει κίνδυνος απώλειας ή καταστροφής τους». Συνεπώς, «λόγω του διττού χαρακτήρα των ναυαγίων ως κινητών-ακινήτων μνημείων, για το χαρακτηρισμό τους ως προστατευτέων πολιτιστικών-ιστορικών αγαθών μπορούν να εφαρμοσθούν κατά περίπτωση εξ ίσου οι διατάξεις που αφορούν στα ακίνητα και στα κινητά μνημεία» (βλ. Κατερίνα Δελλαπόρτα «Υποβρύχια αρχαιολογική κληρονομιά στην Ελλάδα "Νομική προστασία και διαχείριση (Νοέμβριος 2005) δημοσιευμένη στην ηλεκτρονική σελίδα Νόμος και Φύση» σελ. 6-7 και παραπομπές 14,15 και 53).

15. Από την άποψη του αρχαιολογικού νόμου (3028/2002) το ζήτημα της ανέλκυσης-μετακίνησης ενός ναυαγίου πλοίου έχει μεγάλη σημασία για τον χαρακτηρισμό του ως κινητού ή ακίνητου μνημείου. Στον προβληματισμό αν τα ναυάγια αποτελούν κινητά η ακίνητα μνημεία, ώστε να τύχουν εφαρμογής οι αντίστοιχες διατάξεις του ν.3028/2002 για την διαχείριση και την προστασία τους, βοήθεια παρέχουν οι διατάξεις του άρθρου 2, περ. β) υποπερ. γγ) του αρχαιολογικού νόμου, σύμφωνα με τις οποίες ως ακίνητα μνημεία νοούνται (...) και όσα βρίσκονται στο έδαφος ή στο βυθό της θάλασσας ή στον πυθμένα λιμνών ή ποταμών χωρίς να είναι σταθερά συνδεδεμένα με αυτόν, δεν είναι, όμως, δυνατόν να μετακινηθούν από τη θέση στην οποία βρίσκονται χωρίς βλάβη της αξίας τους ως μαρτυριών. Συναφώς με την ΣτΕ 3225/2014 (σκέψη 9) κρίθηκε ότι το αρχαίο μνημείο Κούρος Μελάνων, το οποίο αποτελεί ημιτελές γλυπτό (άγαλμα) των αρχαϊκών χρόνων, παρά το γεγονός ότι δεν συνδέεται σταθερά με το έδαφος, αποτελεί, κατά την έννοια του νόμου, ακίνητο μνημείο, διότι δεν είναι δυνατή η μετακίνησή του χωρίς αυτό να υποστεί βλάβη ως μαρτυρία, η οποία σχετίζεται με τη λατομική και ταυτόχρονα καλλιτεχνική δραστηριότητα που ελάμβανε χώρα στο αρχαίο λατομείο των Μελάνων της Νάξου. Περαιτέρω, με το δεύτερο εδάφιο των ίδιων ως άνω διατάξεων ορίζεται ότι *στα ακίνητα μνημεία συμπεριλαμβάνονται οι εγκαταστάσεις, οι κατασκευές και τα λοιπά στοιχεία, που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του ακινήτου* (στοιχεία που προσομοιάζουν με συστατικά πράγματος), ενώ για τη δυνατότητα μετακίνησης των μνημείων αυτών και την ιδιότητά τους ως ακινήτων αποφαιίνεται ο Υπουργός Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου (άρθρο 6 παρ. 3). Συνεπώς, για τη δυνατότητα μετακίνησης του κύτους του ναυαγημένου πλοίου και των λοιπών στοιχείων που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του (π.χ. κινητήριες μηχανές του μηχανοκίνητου πλοίου, λέβητες, το πηδάλιο, οι ιστοί, κ.α.), καθώς και για την ιδιότητά του ως ακινήτου, κατά την έννοια του νόμου, αποφαιίνεται ο Υπουργός Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου.

16. Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω και για την ταυτότητα του νομικού λόγου ναυάγιο πλοίου (το κύτος, συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων, κατασκευών και των λοιπών στοιχείων που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του) το οποίο χρονολογείται μετά το 1830, παρά το ότι δεν συνδέεται σταθερά με το βυθό της θάλασσας, αποτελεί ακίνητο μνημείο κατά την έννοια του

ν.3028/2002 εφόσον δεν μπορεί να μετακινηθεί χωρίς να υποστεί βλάβη της αξίας του ως μαρτυρίας είτε ιστορικών γεγονότων, είτε της κοινωνικής τεχνικής, βιομηχανικής, επιστημονικής κ.λ.π. σημασίας του, οι δε επιτρεπτές επεμβάσεις επί και πλησίον του «ακινήτου μνημείου» (ναυαγίου) ή η άμεση ή έμμεση (οπτική) βλάβη, που μπορεί να προκληθεί σε αυτό, θα κριθούν βάσει των συνδυασμένων διατάξεων των άρθρων 10 και 15 του αρχαιολογικού νόμου κατά περίπτωση. Εξ αντιδιαστολής συνάγεται ότι το ίδιο ναυάγιο αποτελεί κινητό μνημείο, εφόσον μπορεί να μετακινηθεί χωρίς βλάβη της αξίας του ως μαρτυρίας, κατά τα ανωτέρω, στην περίπτωση δε αυτή τα θέματα των επιτρεπτών επεμβάσεων και ο χαρακτήρας των ενεργειών επί του ναυαγίου θα κριθούν βάσει των διατάξεων του άρθρου 26 του ν.3028/2002. Ανεξάρτητα από τα ανωτέρω, το φορτίο και τα λοιπά κινητά στοιχεία, που συνδέονται με ορισμένη χρήση του ναυαγημένου πλοίου (π.χ. πολύτιμα αντικείμενα του φορτίου ή άλλα μεμονωμένα αντικείμενα) αξιόλογα από απόψεως κοινωνικής τεχνολογικής, βιομηχανικής, επιστημονικής κ.λ.π., καθώς και τα λείψανα αυτών, είτε βρίσκονται επάνω στο ναυαγημένο πλοίο, είτε στη θάλασσα, αποτελούν κινητά μνημεία, εκτός αν, λόγω της σταθερής σύνδεσης με το βυθό όλων ή κάποιων από αυτά, δεν είναι δυνατή η ανέλκυσή τους χωρίς να υποστούν βλάβη της αξίας τους ως μαρτυρίας, και θεωρηθούν ως ακίνητα μνημεία κατά την έννοια του νόμου και την προεκτεθείσα διαδικασία (άρθρο2, β, γγ).

17. Πάντως, ακόμα και στην περίπτωση χαρακτηρισμού ναυαγίου (συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων, κατασκευών και λοιπών κινητών αναπόσπαστων με αυτό) ως ακινήτου μνημείου, ο οποίος (χαρακτηρισμός) συνεπάγεται την απαγόρευση μετακίνησης αυτού ως συνόλου, είναι δυνατόν να χαρακτηρισθούν ως κινητά μνημεία και να αποσπασθούν - ανελκυσθούν στοιχεία, που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του(εγκαταστάσεις κατασκευές κλπ), με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου. Αυτό μπορεί και πρέπει να γίνει, όταν ενδείκνυται ή επιβάλλεται η μετακίνησή τους με σκοπό την αποκατάσταση της προστατευόμενης μορφής τους ή την αποτροπή της καταστροφής, της κλοπής και της παράνομης εξαγωγής τους, λαμβανομένων υπόψη τόσο του χαρακτήρα των ναυαγίων ως *sui generis* κατηγορίας πολιτιστικών αγαθών όσο και της συνταγματικά καθιερούμενης αυξημένης προστασίας του πολιτιστικού περιβάλλοντος.

18. Κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 6 παρ.2 του ν.3028/2002 ο χαρακτηρισμός ακινήτου μνημείου είναι δυνατόν να αφορά και κινητά που συνδέονται με ορισμένη χρήση του, τις χρήσεις που είναι σύμφωνες με τον χαρακτήρα του, καθώς και τον περιβάλλοντα χώρο του.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση η κήρυξη με την ΥΠΠΟΓΔΑΠΚΑΡΧ/Α1/Φ43/48604/3385 (ΦΕΚ Β'1701/2003) απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, ως μνημείων, των ναυαγίων πλοίων και αεροσκαφών άνω των 50 ετών από την ημερομηνία ναυαγήσεώς τους έγινε, όπως προκύπτει από τη σχετική ομόφωνη γνωμοδότηση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου, βάσει των διατάξεων των άρθρων 6 (παρ.1γ) και 20 (παρ.1ε και 6) του ν.3028/2002 που αφορούν σε κήρυξη ακινήτων και κινητών μνημείων αντίστοιχα. Όπως προκύπτει από το πρακτικό συνεδρίασης 36/22-7-2003 του άνω Συμβουλίου που γνωμοδότησε για την επίμαχη κήρυξη, κατά τη δήλωση της τότε Εφόρου Εναλίων Αρχαιοτήτων «πρόκειται για πολεμικά ναυάγια και επίσης αεροσκάφη, τα οποία έχουν πέσει στη θάλασσα σε καιρό πολέμου και είναι παλαιότερα των 50 ετών από την ημερομηνία ναυαγήσεώς τους. Ιστορικά ναυάγια και ναυάγια εμπορικών πλοίων, των οποίων ο τύπος ή η κατηγορία μπορεί να έχει αποσυρθεί και τα οποία συγκεντρώνουν έντονο ενδιαφέρον από πλευράς καταδύσεων ή ερευνών είτε ενδιαφέρον κινηματογράφησης κλπ., με αποτέλεσμα συχνά να γίνονται λεηλασίες και καταστροφές.....». Από τη διατύπωση του περιεχομένου της υπουργικής αποφάσεως και ειδικότερα από την φράση *«συμπεριλαμβανομένων και των κινητών στοιχείων που περικλείουν τα ναυάγια αυτά, διότι παρουσιάζουν ιστορικό, τεχνολογικό, επιστημονικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον»*, καθώς και από τον κατά το άρθρο 15 παρ.4 του ν.3028/2002 καθορισμό σταθερής ζώνης προστασίας (περιβάλλοντος χώρου) σε ακτίνα 300 μέτρων περίξ ενός εκάστου των ναυαγίων αυτών, καθορισμό, ο οποίος γίνεται μόνο επί ακινήτων μνημείων, συνάγεται ότι ο χαρακτηρισμός των ναυαγίων του ερωτήματος γίνεται ως ακίνητων μνημείων, έχοντας αξιολογηθεί από τον αρμόδιο προς τούτο Υπουργό Πολιτισμού, μετά τη γνώμη του Συμβουλίου, ότι τα εν λόγω ναυάγια δεν είναι δυνατόν να μετακινηθούν από τη θέση που βρίσκονται χωρίς βλάβη της αξίας τους ως μαρτυρίας (ιστορικού, τεχνολογικού, επιστημονικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος). Περαιτέρω, η κήρυξη περιλαμβάνει και τα κινητά, που περικλείουν τα ναυάγια αυτά (δηλαδή το φορτίο και λοιπά κινητά στοιχεία που συνδέονται με τις χρήσεις που είναι

σύμφωνες με τον χαρακτήρα τους), τα οποία χαρακτηρίζονται ως κινητά μνημεία λόγω του ιστορικού, τεχνολογικού, επιστημονικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος που παρουσιάζουν.

Συνεπώς, και εν όψει όλων των ανωτέρω εκτεθέντων, για τον καθορισμό των επιτρεπτών ενεργειών κατά τις διατάξεις του ν.3028/2002 και τη λήψη των ενδεδειγμένων μέτρων από τις αρμόδιες υπηρεσίες του ΥΠ.ΠΟ.Α. με στόχο την ανάδειξη και την αποτελεσματικότερη προστασία των εν λόγω πολιτιστικών αγαθών (ναυαγίων πλοίων και αεροσκαφών βυθισμένων άνω των 50 ετών) και των κινητών μνημείων που αυτά περικλείουν, είναι δυνατόν να εφαρμοσθούν, ανάλογα με την εκάστοτε εξεταζόμενη περίπτωση, διατάξεις του ν.3028/2002 που αφορούν εξίσου στα ακίνητα και στα κινητά μνημεία, κατά τα αναλυτικά εκτιθέμενα στις παραγράφους 15-17.

IV. Απάντηση

19. Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω, κατά την ομόφωνη γνώμη του Τμήματος, στο τεθέν ερώτημα αρμόζει η απάντηση ότι τα ναυάγια πλοίων και αεροσκαφών, τα οποία έχουν χαρακτηρισθεί ως μνημεία με την ΥΠΠΟΑ/ΓΑΑΠΚ/ΑΡΧ/Α1/Φ43/48604/3385/5.9.2003 απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, αποτελούν ακίνητα μνημεία, εφαρμοζομένων, όμως, όπου απαιτείται, διατάξεων που αφορούν σε κινητά μνημεία, σύμφωνα με τα ανωτέρω αναλυτικά εκτιθέμενα.

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Αθήνα, 9-12-2016

Η Πρόεδρος του Τμήματος

Μεταξία Ανδροβιτσανέα

Αντιπρόεδρος ΝΣΚ

Η Εισηγήτρια

Ελένη Σβολοπούλου

Νομικός Σύμβουλος του Κράτους